

Årsberetning 2023

Årsberetning

2023 var et godt år for Danmarks Jernbanemuseum. Besøgstallet nåede nye højder med mere end 90.000 gæster, der oplevede jernbanehistorien. De kunne nyde godt af et aktivt formidlingsprogram med særudstillinger om DSB under den kolde krig og de enestående fotografier i "Jagten på den sidste damp". Børneuniverset Koblingerne tiltrak mange børnefamilier til "En stor dag med Koblingerne." Tilbuddet blev udvidet med Busses videnSKAB, der stimulerer mindre børns interesse for teknik. Danmarks Jernbanemuseum kom rundt i hele landet med veterankørsler på Sjælland, Fyn og i Jylland. Samtidig tog museet aktiv del i to store kulturelle begivenheder i Odense, nemlig Magiske Dage og HCA Festivals.

Togmagasinet i Marslev kom et stort skridt videre i 2023. Byggeriet af den store hal kunne gå i gang i sommeren og var næsten fuldendt ved årsskiftet. I 2024 begynder lægningen af de godt tre kilometer spor og derefter vil museets enestående samling af lokomotiver og vogne kunne samles under et tag og de bedste bevaringsforhold. Videnscenteret fik en ny vigtig brik til forståelsen af den ældste banehistorie, da museet erhvervede nogle enestående dagbøger om de første baneanlæggelser i Jylland.

Året bød på et direktørskifte, da Steen Ousager gik på pension i oktober. Jens Toftgaard overtog førerpladsen og har fra begyndelsen lagt vægt på at styrke museets gode udvikling og inddrage nye perspektiver. Historien om mobilitet, energiforbrug og vejen mod bæredygtighed kommer til at stå som et centralt tema i de kommende år. Jernbanens udvikling mod klimaneutralitet har givet togrejser en ny renæssance og museet skal fortælle historien om jernbanens sorte fortid og grønne fremtid. Museets deltagelse i et stort forsknings- og formidlingsprojekt om den sorte historie lægger vidensgrundlaget for den kommende udvikling.

Mette Rosholm
Bestyrelsesformand

Jens Toftgaard
Museumsdirektør

C2

C2

III

III

Jagten på den sidste damp

Den 27. januar åbnede udstillingen Jagten på den sidste damp, der viser et udpluk af en enestående fotosamling. I en årrække rejste fotograf René Strandbygaard verden rundt for at fotografere de sidste damplokomotiver i regulær drift. Han var på jagt efter tidslommer og miljøer, der var få år, måneder eller blot uger fra at forsvinde. Rejserne fandt hovedsageligt sted i 1990'erne, i en tid før internet og mobiltelefoner, så han vidste aldrig med sikkerhed, hvad der ventede ham. Når han hørte om en eksisterende bane, pakkede han sit kamera og drog afsted. Med sit kamera indfangede han tiden og ånden og bragte det med hjem.

Udstillingen viser for første gang en del af Strandbygaards egen samling.

Fotografierne stammer fra hele verden og viser tidslommer, hvor lokale befolkningsgrupper og store dampdrevne jernbaner lever i en symbiose, der i dag er historie. Bag hver eneste billedserie gemmer sig fantastiske fortællinger om lokalsamfund, jernbanemiljøer og modtagelsen af fremmede gæster.

Udstillingen befinder sig i et nyt udstillingsområde. Museets spor 16 er omdannet til et mere intimt rum, der lægger op til fordybelse. Med lyssætning og et stemningsskabende lydspor er scenen sat til at blive forbløffet og forundret over steder og begivenheder, der allerede i dag er historie.

Stålbroen over Østfoldfjorden, Østfold, 1870. Foto: Østfold Museum.

Maersk containerbåde og tog på havnen i Århus. Foto: Østfold Museum.

Anholdelser

Kona var en vanlig jente som gikk på skole og arbeidet som lærer. Men hun var også en av de som var med på å bygge jernbanen. Hun var en av de som var med på å bygge jernbanen. Hun var en av de som var med på å bygge jernbanen.

» Det burde ikke kunne lade sig gøre. Folk rystede jo bare på hovedet i månedene op til og sagde, at jeg var tosset. Men efter 4.500 km til Tands og til vand. Men skift i Århus, Rotterdam, Suez, Jeddah, Djibouti og Massawa. Lykkedes det for de to Maersk-containerne at tilføje de sidste 2.500 nøjermeter på smalsporet med to af Entreas Jernbaners italienskbyggede Ansaldo-Moller-eksperiment i front.

on af verdens mest spektakulære bjergbaner.

Toganmeldelse nr. 487

DSB's rolle under den kolde krig

Danmarks Jernbanemuseum åbnede i juni en udstilling med fokus på den kolde krig og krigsberedskab, der desværre igen er på alles læber. DSB havde dengang en central rolle i Totalforsvaret, og indgik sammen med privatbanerne i en klar og detaljeret plan for, hvad der skulle gøres i en krigssituation. De ansatte ved DSB skulle være med til at redde civile, og de skulle hjælpe Forsvaret. Alle involverede kendte deres plads og opgaver. DSB og jernbanen spillede en vigtig rolle i planerne, i øvelserne, i transporterne og i beredskabet.

DSB var involveret på flere niveauer, og mange ansatte, chefer og direktører havde viden, som de skulle holde tæt

med. Der var forseglede dokumenter, der blev opbevaret aflåst og først måtte åbnes på forudgående ordre eller ved krigsudbrud.

Udstillingen er bygget op på museets spor 18, og indeholder genstande anvendt til DSB's beredskab under den kolde krig. Hovedparten af genstandene har aldrig tidligere været vist og indeholder bl.a. en detaljeret model af Centralværkstedet i København og bedriftsværnvogne fra Fredericia Banegård. Hovedgenstandene er en Leopard 1-kampvogn på en tilhørende fladvogn. Samme type kampvogn, som Danmark har doneret til Ukraine.

Militær trafik
Bæltekøretøjer

Enestående dagbøger til samlingen

I 2023 erhvervede Danmarks Jernbanemuseum nogle helt særlige dagbøger til samlingen. F.J. Rowan står bag teksten, der giver et unikt indblik i anlæggelsen af de jysk-fynske baner. I 1860'erne blev de første jernbaner i Jylland og på Fyn anlagt. De havde en samlet længde på knap 500 kilometer. Det engelske konsortium Peto, Brassey & Betts stod bag byggeriet, og den irskfødte ingeniør Frederick James Rowan (1819-1884) ledede arbejderne. Det er nu lykkedes museet at erhverve sig Rowans dagbøger fra perioden 1864-1872, og dermed en enestående kilde fra en person, der befandt sig centralt i den tidlige del af dansk jernbanehistorie.

F.J. Rowan boede i Danmark fra 1859 til 1872. Ved siden af anlægsarbejdet på de jysk-fynske strækninger skulle han i denne periode også etablere en vognfabrik i Randers. Under sit ophold i Danmark havde Rowan derfor bopæl på godset Frøvadsholm, 5 kilometer nordvest for Randers, hvor han sammen med sin hustru Mary lejede hovedbygningen. Han endte faktisk med at købe vognfabrikken i 1870. Da Rowan og hans hustru i 1872 flyttede tilbage til England, overdrog han den til sin søn William Robert Rowan. Han omdannede i 1876 fabrikken til et aktieselskab ved navn Scandia, og virksomheden kom i mere end hundrede år til at levere materiel til de danske jernbaner.

Frederick James Rowan, ca. 1865

5
1865 2d Mo **9 THURSDAY** [40-325] **February**

Federicia. 9 a.m. Steam fr. S.
 - 2° frost
 W. S. wind force 7
 no ice visible on little Bett
 except along shore no buoy

.... **10 FRIDAY** [41-324] 0

Federicia 9 a.m. Steam fr. S.
 - 6° frost
 Wind N. force 2
 Bett almost clear of ice
 Barometer 30.6
 a little snow falling occasionally
 much ice coming down Bett at 1 p.m.
 W. wind 5

.... **11 SATURDAY** [42-323]

Federicia 9 a.m. Steam fr. S.
 - 14° frost. Wind E. S. force 4 to 7
 some ice in Bett stretching west
 from Strick point. Bar. 30.7
 some snow falling occasionally
 soft green ice as far as can be seen
 for space open from Battle Pt. to Strick

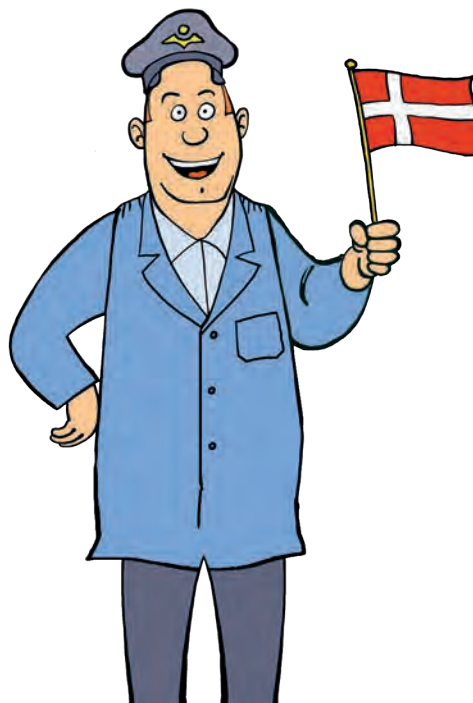
Busses videnSKAB

Børneuniverset Koblingerne er efterhånden en velintegreret del af formidlingen på Danmarks Jernbanemuseum. Museets gæster – primært med fokus på målgruppen de 3-7-årige – kan altid møde Koblingerne på museet, enten ved skuespil og opgaver eller i Busses værksted på balkonen.

I 2023 lancerede museet således også et nyt koncept, nemlig Busses videnSKAB, der med Lokomotivmester Busse som dirigent, involverede børnene i løsningen af en jernbanemæssig udfordring. Det første videnSKAB, der løb af stablen 5 søndage i efteråret, havde som omdrejningspunkt, at tog ikke kan overhale eller køre udenom hinanden, og det er derfor helt essentielt, at signalgivning er korrekt. Lokomotivmester Busse formidlede

budskabet indlevende og illustrerede pointerne med signalstokke og brio-baner.

Busses videnSKAB bliver en fast del af Koblingernes univers de kommende år, og kommer til at ligge i forlængelse af vinterferien og efterårsferien.

Forsknings- og formidlingsprojektet

Bylivets sorte omstilling

Danmarks Jernbanemuseum har skarpt fokus på bæredygtighed. Som en del heraf har vi gennem de seneste år deltaget i det store forsknings- og formidlingsprojekt: Bylivets sorte omstilling, der handler om det fossile energiforbrugs kulturhistorie. Veluxfonden har finansieret det brede samarbejdsprojekt med Museum Odense som projektleder og deltagelse af Den Gamle By, Energimuseet og Center for Life Cycle Engineering ved SDU samt forskere fra CBS, Aalborg Universitet, Aarhus Universitet/ Nationalmuseet og Forstadsmuseet.

De tre hovedtemaer er boligen, det personlige forbrug og den personlige transport, og vi har naturligvis fokus på togpassagererne. Delprojektet omfatter undersøgelser af brændstofforbrug

over tid, rejseomfang og rejsevaner. Projektet udvikler og afprøver nye formidlingsgreb til at fortælle det sorte forbrugs historie.

I august kunne gæsterne afprøve en guidet lydvandring gennem Odense med det historiske energiforbrug i centrum. Projektet har også en læringsdimension med udvikling af nye undervisningsmaterialer, heriblandt et dilemmaspil, der lægger op til refleksion og debat. Forskningsresultaterne udgives i en antologi i 2024 og udkommer desuden som små historier på Danmarkshistorien.dk

Ny magasinhal til museets historiske lokomotiver og vogne

Danmarks Jernbanemuseum udstilling rummer mange lokomotiver og vogne, men viser kun en mindre del af museets historiske jernbanemateriel. Museets samling består i alt af ca. 200 rullende enheder, hvoraf størstedelen er museumsgenstande til udstillingsbrug, mens en række lokomotiver og vogne er øremærket veteranogskørsel. Denne rige samling af jernbanekulturarv vil snart blive samlet under ét tag. Det nye togmagasin indrettes med de bedste sikrings- og klimaforhold. Det vil sikre en langsigtet bevaring af historisk jernbanemateriel. Togmagasinet har været flere år undervejs, da der skulle findes en egnet grund, udarbejdes en lokalplan og ikke mindst rejses finansiering. Takket være generøse bidrag fra DSB og Aage og Johanne Louis-Hansens Fond samt arvemidler kunne byggeriet sættes

i gang i sommeren 2023. Hver rullende enhed er 10-20 meter lang, så der er brug for et stort anlæg. Toghallen er 235 meter lang og 40 meter bred med et samlet areal på ca. 9.100 m². Facaden får tre brede porte og i alt ni spor. Entreprenørfirmaet Guldfeldt vandt opgaven og har over efteråret støbt fundament, rejst stålspær og ved rejsegildet i november var der allerede pladebeklædning på sider og det meste af taget. Efter årsskiftet følger færdiggørelsen af byggeriets tekniske installationer, før lægningen af i alt knap 4 km spor på terrænet foran og inde i hallen kan gå i gang. Sporanlægget er i høj grad genbrug, fordi skinner og sporskifter stammer fra Banedanmarks sporfornyelser. Til veteranogbrug vil de dog kunne holde mange år endnu.

Veterantog i hele landet

Selvom mange af kræfterne i Restauration & Veterantog har været rettet mod klargøring til flytning af jernbanematerielet til det kommende magasin i Marslev, har der været mange veterankørsler hen over året. Odin og K-maskinen har kørt på museumsbanen i vinterferien, påsken og ikke mindst sommerferien. Også til arrangementet En stor dag med Koblingerne i den sidste storebededagsferie var der veterankørsler på museet. I efterårsferien kørte damp tog fra Odense til Nyborg og dieseltog til Fredericia.

Motorvognen MO 1846 og de frivillige kørte tre søndage i sommerferien de populære ture til Fruens Bøge. Det blev også til en afskedstur i maj på strækningen mellem Slagelse, Høng og Gørlev såvel som en weekend på Haderslevbanen i oktober og den sidste tur inden motorvognens pensionering til Fruens Bøge i oktober.

Der var også et par længere kørsler. I april tilbød museet en veterantogstur mellem Aarhus og Aalborg med stop ved Skørping, der bød på en historie om beredskabet under den kolde krig. Vi kørte desuden i marts fra Odense til Vejle med konferencegæster fra de nordiske jernbanemuseer samt et udlejet særtog på samme strækning.

Samarbejdet med Nordsjællands Veterantog og Sporvejsmuseet blev holdt ved lige ved at levere materiel og mandskab til de traditionelle juletog hen over tre weekender i december.

Vores veteranbusser har også været meget aktive. De kørte tre dage om ugen gennem sommeren fra museet rundt i Odense. Under efterårsferiens Magiske Dage kørte den magiske bus med hekse og troldmænd i alle aldre.

JernbaneKULTUR og JernbaneVIDEN

2023 bød på hyggelige og lærerige aftenarrangementer. I foredragsrækken JernbaneVIDEN tilbyder museet interessante foredrag for de særligt interesserede i mange forskellige aspekter af jernbaner og jernbanehistorie. I arrangementsrækken JernbaneKULTUR er det kunstnerne, der kommer til orde gennem musik, film, malerier og litteratur.

I det tidlige forår stod JernbaneKULTUR i forfatterens tegn. Mange klassiske russiske forfattere har forholdt sig til toget eller anvendt det som scene i deres romaner. Det gælder ikke mindst Lev Tolstoj. Oversætter og ruslandseksperter Marie Tetzlaff fortalte om jernbanen som tema i Anna Karenina og andre russiske romaner, og forholdt sig også til krigen i Ukraine – selvom det ikke var på dagsordenen. Passager af Anna Karenina blev

læst op af skuespiller Ellen Hillingsø. I marts var det en nutidig forfatter, der var på scenen mellem vores udstillede lokomotiver. I samtale med journalist Signe Ryge talte med Katrine Marie Guldager med afsæt i sin roman Det samme og noget helt andet, der bl.a. har den store Sorø-ulykke i 1988 som en del af handlingen.

I november begyndte den nye sæson 2023/24 med et foredrag af litteraturprofessor Martin Zerlang. Med afsæt i sin nye bog Danmark set fra en togkupé fortalte han jernbanehistorien med samtidige forfattere som prisme. I arrangementsrækken JernbaneVIDEN holdt Mikkel Gammelgård Lindgren et velbesøgt foredrag om bæredygtige togrejser i Europa med erfaringer og gode råd om interrailrejser.

Minitoget kørte ude i alt slags vejr

Museets minitog er til stadighed et af de mest populære formidlingsoplevelser på museet. Børn – og også rigtig mange voksne – tager turen, når de besøger museet. Det er den udenørs minitogsbane, der er længere og iscenesat, der er mest populær. Derfor er der forsøgsvist blevet kørt ude alle dage i 2023. Og det lykkedes! Selv i snevejret vi oplevede sidst på året, kørte toget ude, til glæde for små og store. Som en ekstra bonus, har vi fået nogle nye flotte billeder ud af minitoget i alt slags vejr. Personalet er blevet udstyret i uldundertøj, så de ikke fryser. De udenørs kørsler er blevet taget vældig godt imod og minitoget kører således også ude i 2024.

Besøgsrekord

Danmarks Jernbanemuseum afsluttede året 2023 med stil. Den 30. december, da den sidste gæst forlod museet, kunne medarbejderne juble over et rekordstort antal besøgende.

Efter et succesfuldt år i 2022, hvor museet registrerede 78.287 gæster, blev 2023 endnu mere bemærkelsesværdigt. Interessen for museet voksede betydeligt, og året blev afsluttet med et besøgstal på 90.061. Det er en stigning på 15%.

Sommerferien blev et højdepunkt, hvor museet tiltrak mange gæster, da det blandede sommervejrs sendte folk indendørs. Både danske og udenlandske turister slog vejen forbi og valgte at bruge nogle timer med at gå på opdagelse i jernbanehistorien og prøve de mange aktiviteter.

Som altid var kørslerne på museets veteranbane yderst populære, og det samme var kørslerne med veteranbus rundt i Odense.

Det rekordstore besøgstal spændte dog over hele året med mange gæster både i almindelige weekender og på hverdage. Især børnefamilier viste interesse for museet og vendte med årskort i hånden tilbage flere gange.

Så mange besøger os

	Voksne	Børn (0-17 år)	Veterantog og bus	2023	2022
Januar	2.276	1.676	0	3.952	1.501
Februar	3.872	3.391	0	7.263	6.454
Marts	2.586	1.756	40	4.382	3.642
April	4.183	3.125	294	7.602	6.721
Maj	3.806	2.522	143	6.471	6.033
Juni	3.276	1.778	0	5.054	7.037
Juli	11.483	7.825	231	19.539	14.608
August	6.781	3.923	113	10.817	7.796
September	3.386	1.723	0	5.109	6.022
Oktober	5.178	3.698	1.995	10.871	9.224
November	2.346	1.363	170	3.879	3.896
December	2.122	1.248	1.752	5.122	5.353
I alt	51.295	34.028	4.738	90.061	78.287

Bestyrelse

Museets bestyrelse pr. 31/12-2023

- Bestyrelsesformand, direktør for indkøb og Jura i DSB Mette Rosholm
- Næstformand, administrerende direktør i CTR Randi Skogstad
- Kulturrådgiver Lene Floris
- Direktør Kaj Juul-Pedersen
- Professor ved Syddansk Universitet Martin Rheinheimer
- Kommunikationskonsulent Anna Vinding
- Bestyrelsesmedlem m.m. Ernst Kier

Udgivet af Fonden Danmarks Jernbanemuseum © Marts 2023. Fotos: Flemming Wedell, Arnd Jørgensen, Asger Christensen og Danmarks Jernbanemuseum